

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.101.541:338.242:339:97

Почерніна Н.В.
к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. Проаналізовані фактори зниження ефективності макроекономічної політики та визначені шляхи мінімізації їх негативної дії.

Ключові слова: макроекономічна політика, ефективність державного регулювання економіки.

Постановка проблеми. За сучасних умов Україна формує відкриту ринкову економіку змішаного типу, яка поєднує в собі ринкові засади і механізм державного регулювання. Тому макроекономічна політика має бути виваженою, щоб, з одного боку, не зашкодити приватній ініціативі, а з іншого боку, забезпечити пріоритетність національних інтересів як на внутрішньому ринку, так і на світовому ринку в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці проблем проведення макроекономічної політики і досягнення рівноваги в економіці присвячена велика кількість наукових праць, зокрема, фундаментальні дослідження класиків (Л. Вальрас, А. Маршалл, Дж. М. Кейнс, П. Самуельсон, М. Фрідмен, Р. Лукас, Я.Тінберген та інші), праці провідних зарубіжних вчених (Е. Долан, Дж. Сакс, В. Леонт'єв, Л. Абалкін, А. Ілларіонов,). За сучасних умов їм присвячені праці багатьох вітчизняних науковців: Базилевича В.Д., Беляєва О.О., Гейця В.М., Малого І.Й., Мочерного С.В, Лукінова І., Радіонової І., Савченко А.Г, Тарасевича В.М. та багато інших. Однак, тривала історія аналізу макроекономічної політики не зменшила актуальності даного питання. Розбіжність, а підчас і протилежність думок щодо механізму та цілей державного регулювання економіки, специфічні умови розвитку кожної країни в певний період часу робить аналіз даного питання необхідним та своєчасним.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є аналіз факторів ефективності економічної політики на макrorівні. Поставлена мета обумовила виконання наступних завдань: 1) розкрити умови застосування макроекономічної політики; 2) визначити шляхи мінімізації негативних ефектів її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Аналіз історичної еволюції економічної політики розвинутих країн демонструє розширення масштабів і сфери державного впливу на економіку. Проте посилення державного регулювання не є стійкою тенденцією. Зміна масштабів і глибини державного регулювання економіки має циклічний (хвилеподібний) характер. Історичні періоди, які позначаються посиленням державного втручання в економіку, чергуються з періодами його послаблення. При цьому потреба в державному регулюванні економіки зберігається в кожному з цих періодів.

Об'єктивна направленість державної політики [2], яка залишається незмінною в будь-який період на будь-якій стадії розвитку країни, — це стимулювання ефективності ринкової економіки, пом'якшення суперечностей ринкового механізму. Завдання ж економічної політики диктуються тими потребами розвитку, які висуває сучасна дійсність [8]. Макроекономічна політика є науково обґрунтованою діяльністю держави щодо цілеспрямованого керування функціональним розвитком економіки на макrorівні

з метою забезпечення загального добробуту в країні. Між тим, її ефективність є відносною. Окремі державні заходи за одних обставин можуть бути ефективними, а за інших — неефективними. Розглянемо деякі причини такого стану:

По-перше, у процесі обґрунтування макроекономічної політики виникає проблема узгодження між цілями та засобами їх досягнення [7]. Політика регулювання буде давати ефект лише у тому випадку, якщо вона є комплексною і її елементи не суперечать один одному. Якщо в процесі реалізації політики цілі не досягаються, то виникає «ефект кобри». Цей вираз використовується для характеристики ситуації, коли рішення, прийняте для розв'язання певної проблеми, не усуває цю проблему, а призводить до протилежного результату. Прикладом такого негативного стану для вітчизняної економіки може служити конфлікт між цілями політики реформування економіки, задекларованої попереднім урядом, та наслідками окремих заходів її реалізації. Найбільш яскравим проявом такого конфлікту є результат реформ у системі охорони здоров'я, який за відносно короткий термін спровокував не підвищення, а падіння рівня забезпечення населення медичними послугами.

Другою причиною зниження ефективності макроекономічної політики є суперечливість інтересів. В окремих випадках це веде до створення "залізного трикутника": 1) законодавчі (представницькі) органи влади; 2) виконавчі органи влади; 3) групи інтересів і групи лобювання. В ньому кожний з учасників розв'язує відведені йому завдання, виконуючи певні функції, які різняться на кожному з етапів. Разом вони можуть істотно впливати на розроблення й реалізацію політики в певній сфері, захищаючи корпоративні інтереси.

Крім готовності керівників до змін у політиці, слід зважати на готовність до цих змін суспільства і його груп, особливо якщо нова політика зачіпає їхні інтереси. Чим радикальніші й масштабніші перетворення, тим сильніше опір, вище ризик, складність і невизначеність результатів і наслідків змін. Прикладом такого протистояння може слугувати результати політики НБУ щодо стабілізації фінансового сектору України та ва-

лютного курсу гривні. Зокрема, в умовах погіршення очікувань, пік якого припав на кінець I-го кварталу 2014 року, регулюючі дії Національного банку спрямувалися насамперед на відновлення довіри вкладників, забезпечення вчасного проведення розрахунків і стабілізацію діяльності банків. Були запроваджені додаткові спеціальні механізми підтримки ліквідності банків, збільшені обсяги такої підтримки, пом'якшені вимоги до формування банками обов'язкових резервів, а на валютному ринку застосовані тимчасові регулюючі заходи. Одночасно через інструменти процентної політики стимулювалося повернення коштів у банківську систему. Однак, відтік ресурсів з банківського сектору та падіння курсу гривні не вдалося подолати, як було передбачено.

Третім ускладнюючим фактором ефективності макроекономічної політики є часовий лаг – це відстань у часі між виникненням дестабілізаційного явища і його усуненням за допомогою регуляторних заходів. У монетарній політиці внутрішній лаг є незначним. Це пояснюється високою автономністю Національного банку у прийнятті рішень. У фіскальній політиці внутрішній лаг є більш тривалим, оскільки прийняття рішень пов'язане зі значною адміністративною процедурою, яка необхідна уряду для підготовки проекту пропозицій і парламенту для їх затвердження. Тривалість зовнішнього лагу залежить від складності передатного механізму, за допомогою якого первинні засоби здатні вплинути на кінцеві цілі. У монетарній політиці цей механізм набагато складніший, ніж у фіскальній. Тому зовнішній лаг монетарної політики більш тривалий, ніж у фіскальній політиці.

Четвертим ускладнюючим фактором ефективності макрополітики є розбіжність у теоретичному обґрунтуванні її завдань та механізму дії. Наявність значної кількості наукових шкіл в економічній теорії зумовлює різнонаправленість макроекономічної політики [3] в різні історичні періоди розвитку кожної країни, а також відмінності в засобах та інструментах державного регулювання при порівнянні однієї країни з іншою [1]. В межах кожної з наукових течій існує більша кількість підвидів, створених на її основі. Так, наприклад, в межах кейнсіанства в

окрему групу виділяють так зване посткейнсіанство, яке має відмінності як від традиційного кейнсіанства, так і від позицій так званого нового кейнсіанства або некейнсіанства. Розбіжність теоретичних підходів, з одного боку, розширює варіанти можливих державних заходів, а з іншого – вимагає глибокого опрацювання і прийняття виважених рішень державними органами влади.

П'ятим фактором зниження ефективності макроекономічної політики є очікування приватних суб'єктів [1, с. 20]. Якщо з боку держави та приватного сектора існує спільне бачення шляхів вирішення поточних проблем, то це забезпечує макроекономічній політиці високу ефективність. Якщо між ними виникає розбіжність, то це зменшує ефективність макроекономічної політики. Щоб уникнути таких розбіжностей, держава повинна впливати на формування суспільної свідомості. Для цього потрібно дві умови: *перша* — держава має проінформувати суспільство про свої наміри і заходи; *друга* — держава повинна мати високий кредит довіри з боку економічних агентів. Але для цього державні структури мають дотримуватися тих обіцянок, які вони проголошували у минулому.

Шостим стримуючим фактором результативності державного регулювання слід виділити екзогенні (зовнішні) параметри розвитку національної економіки [5]. Наприклад, в Україні у січні-серпні 2014 року умови проведення грошово-кредитної політики надзвичайно ускладнилися [4, с. 2]: рецесивні тенденції 2012-2013 років були посилені різким погіршенням соціально-політичної ситуації, анексією Криму та подальшим загостренням ситуації на сході країни, а останнім часом і зовнішньою агре-

сією, що значно ускладнило або зробило неможливим ведення економічної діяльності на частині території країни. Обмежені фінансові ресурси державного та приватного секторів зумовлювали звуження внутрішнього попиту, а несприятлива зовнішня кон'юнктура, зокрема дискримінаційні торгові дії з боку Росії – зовнішнього. Як результат, реальний ВВП за I та II квартали поточного року знизився на 1,1% та 4,7% відповідно.

Висновки. Підвищенню ефективності макроекономічної політики за несприятливих умов її застосування можуть певною мірою сприяти економічне прогнозування та вдосконалення роботи державного апарату. Перше необхідне для того, щоб передбачити можливі збурення в економіці та оцінити можливі результати макроекономічної політики на основі економетричних моделей. Друге даватиме позитивний результат за умов дотримання вимог до формування і діяльності державного апарату: формування за критерієм високого професіоналізму фахівців та відносно стабільне їх перебування на посаді протягом відносно тривалого періоду.

Можна сформулювати кілька загальних принципів, додержання яких сприяє реалізації економічної політики: 1) скорочення рівнів управління і спрощення організаційних структур; 2) створення ефективного механізму координації і тісної співпраці між учасниками реалізації політики; 3) надання певної міри самостійності й автономії виконавчим організаціям; 4) систематична оцінка результатів роботи і вдосконалення механізму підзвітності; 5) використання сучасних управлінських технологій та інформаційно-аналітичних систем.

Список літератури.

1. Грінченко Ю. Л. Моделі міжнародної координації макроекономічної політики (на прикладі Європейського Союзу) // Вісник ОДУ імені І. І. Мечникова. – 2012. - Т. 17. – Вип. 2. – С. 51- 60.
2. Країна 2020: Стратегія національної модернізації [Електронний ресурс] – Джерело доступу: me.kmu.gov.ua/file/link/144790/file/Strategy_2020.doc
3. Малиш Н. А. Теоретичні засади побудови макроекономічних моделей державної політики [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-2/doc/1/06.pdf>
4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік / Схвалено рішенням Ради Національного банку України від 11 вересня 2014 р. № 28. [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=10465306>
5. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності / Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська, А. П. Павлюк [та ін.]. – К. : НІСД, 2013. – 120 с.

6. Радіонова І. Ф. Теорія взаємодії економічних політик за умов макроекономічної нестабільності / І. Ф. Радіонова, Є. В. Алімпієв [Електронний ресурс] – Джерело доступу: http://www.krok.edu.ua/download/alimpiev-evgenij-volodimirovich/11_radionova_alimpiev.pdf
7. Савченко А. Г. Макроекономічна політика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2002. — 135 с.
8. Смовженко Т. С. Питання макроекономічної політики України на 2014-219 роки / Т. С. Смовженко, Г. А. Багратян, І. С. Кравченко . – К., 2014. – 46 с.

Summary

The evolution of economic policies of developed countries demonstrates the expansion and scope of government influence on the economy. Government policies aimed at encouraging effective market economy and mitigate the contradictions of the market mechanism. Macroeconomic policy is scientifically sound activities of the state focused on control functional development of the economy at the macro level to ensure the welfare of the country.

Meanwhile, government regulation can be both effective and ineffective. There are several factors that reduce the effectiveness of macroeconomic policy. Firstly, there is the problem of coordination between the objectives and means of macroeconomic policy. The second reason for reducing the effectiveness of macroeconomic policy is contradictory interests of three parties: the legislature, executive authorities and lobbies. The time lag is the third factor. Inside the lag of monetary policy is low, the lag of fiscal policy is longer. External monetary policy lag is longer than the outside lag of fiscal policy. The presence of a large number of scientific schools of economic theory leads to differing vectors of macroeconomic policy. This is the fourth factor. Five factors reduce the effectiveness of macroeconomic policies are private waiting. The state and the private sector should have a common vision for the resolution of current problems. The sixth factor is the external conditions of the national economy.

Ways to increase the effectiveness of macroeconomic policy are forecasting based on econometric models; improve the professional level of the state apparatus and the improvement of organization of the decisions' adoption process.

Keywords: *macroeconomic policy, the effectiveness of state regulation of the economy.*